

Kasdienybės grožio pajauta lietuvių literatūroje

Visais laikais, daugybė lietuvių autorių savo kūrinuose aprašydavo ne tik ypatingas, retai realiame gyvenime pasitaikančias situacijas, bet ir visiems skaitytojams artimą, aktualų ir įprastą kasdienį gyvenimą. Vis dėlto skirtingų laikotarpių kūrėjų darbuose kasdienybės grožio pajautos išties skyrėsi. Šiuos skirtumus atrandame ir tarp XIX a. pr. kūrusio* Kristijono Donelaičio bei XX a. antrosios pusės poetės Juditos Vaičiūnaitės kūrinų. K. Donelaičio poemoje „Metai“ kasdienybės grožio pajautos perteikiamos remiantis pavyzdingu gamtos gyvenimu, o J. Vaičiūnaitės kūrinuose – miesto bei buities vaizdiniais.

Apšvietos idėjų atstovo Kristijono Donelaičio poemoje „Metai“ kasdienybės grožis atrandamas mokantis iš gamtos, kurioje vyrauja dieviškoji tvarka ir harmonija. Būtent joje pasakotojas atranda gražiausią kasdienio gyvenimo modelį, kurio moko ir baudžiauninkus, didaktinėje poemoje vadinamus būrais. K. Donelaitis, būdamas pietistas, „Metuose“ pabrėžia tokias vertybes, kaip kuklumas, paprastumas, darbštumas, bendruomeniškumas. Pasakotojo lūpomis jis nurodo, kad būtent šios savybės kasdienį gyvenimą daro gražų, darnų. Tai atskleidžiama situacijoje, kurioje „viežlybysis“ būras Krizas dėl savo nuolankumo, paprastumo ir pamaldumo lyginamas su lakštingala, kurios giesmė gražiausia, tačiau išvaizda – menkiausia, be to, ji „Dievą garbina“ tyliai. Taip autorius leidžia suprasti, kad toks (pamaldus, paprastas ir kuklus) turėtų būti ir Vyžlaukio kaimo valstiečių gyvenimas. Darbštumo svarbą gražiai ir harmoningai kasdienybei kūrinyje perteikia šienapjūtės scena. Joje gėrimasi laukuose dirbančiais žmonėmis. Jie lyginami su darbščiomis skruzdėlėmis, kariais už būvį, besistengiančiais iš gamtos „išplėšti“ visas gėrybes, reikalingas pragyvenimui. Teigiama, kad būtent darbas leidžia būrui įrašyti save į dieviškąją tvarką, padaro visą jo būtį ir kasdienybę gražią ir prasmingą. Darbštumo svarbos, jo kuriamos darnos bei grožio išpūdį kontrasto būdu dar labiau sustiprina „nenaudėlio“ Plaučiūno aprašymas. Šis būras nuolat atideda būtinų ūkio darbų įvykdymą, galiausiai pameta dalgį ir, negalėdamas su visais atlikti šienapjūtės darbų, griaua gamtai būdingą ir „viežlibujų“ būrų palaikomą dievišką tvarką („vaitodams vis ir ten, ir šen bėginėjo“). Plaučiūno gyvenime vyraujantis chaosas ir netvarka yra visiška priešingybė autoriaus teigiamam gražaus kasdienio gyvenimo modeliui. Taigi K. Donelaičio poemoje kasdienybės grožio pajauta perteikiama susitelkiant į gamtą ir joje slypinčią dieviškąją tvarką.

Visai kitaip, netgi priešingai, kasdienybės grožis jaučiamas XX a. antrosios pusės poetės Juditos Vaičiūnaitės kūryboje. Rašytojos eilėraščiuose kasdienio gyvenimo grožio pajauta skleidžiasi miesto ar net buities vaizdiniuose. Galima teigti, kad būtent kasdieniai vaizdai ir potyriai

yra pagrindinis kūrėjos įkvėpimo šaltinis, mat viename interviu ji teigė: „aš nežinau nieko gražesnio už kasdienybę. Ji man yra pati gyvenimo poezija.“ Gimusiai ir vaikystę praleidusiai Kaune, vėliau visą gyvenimą pragyvenusiai Vilniaus senamiestyje rašytojai miestas, jo kultūra, aplinka ir kasdienybė tapo jautria ir natūralia žmogaus dalimi. Tai, kas daugeliui atrodo kaip nuobodi ar nemaloni rutina, J. Vaičiūnaitės kūrinuose tampa ypatingais vaizdiniais, grožiu. Tai liudija ir eilėraštis „Kavinukas su pastoralėm“. Jame poetė rašo: „Ant palangės neplauti indai, / (Mano veidas ir vėl suirzo)“, tačiau tuoj pat ši kasdieniška, buitinė aplinka rašytojos vaizduotės galia virsta poetiškais, netgi lyriškais, romantiškais vaizdiniais: viryklės užime išgirstamas violų, fleitų ir klavesino skambesys, virtuvėje tvyrantys garai tampa pavasario rūku, nyki šlapdriba už lango – perlų vėrinis**. Toks jautrumas miestietiška kasdienybei, gebėjimas „negražius“ dalykus paversti gražiais, iš tikrųjų liudija apie ypatingą J. Vaičiūnaitės kasdienybės grožio pajautą urbanistinėje erdvėje.

Taigi skirtingų laikotarpių rašytojų kūrinuose kasdienybės grožio supratimas ir pajautos iš tiesų skyrėsi. XIX a. kūrėjas* Apšvietos idėjų atstovas K. Donelaičio poemoje „Metai“ kasdienybės grožis atrandamas žvelgiant į gamtą, mokantis iš jos pavyzdingo, darnaus, dieviškajai tvarkai paklūstančio gyvenimo. Tuo metu XX a. antrosios pusės poetė J. Vaičiūnaitės eilėraščių žmogus kasdienio gyvenimo grožį pajunta miestiečiui įprastoje, buitinėje aplinkoje.

* netikslumas (žr. vertinimo kriterijų I.4 aprašą)

**netikslumas (žr. vertinimo kriterijų I.2 aprašą)